

AANVAL

op

OOSTENDE.

1798.

Erwin Mahieu.

AANVAL OP OOSTENDE, 1798

Inleiding

De Europese geschiedenis van het voorbije millennium is er één van vele oorlogen en conflicten. In de 19de eeuw hebben historici aan bepaalde reeksen van conflicten een groeperende of samenhangende benaming gegeven. De “Honderdjarige Oorlog” is de benaming voor de periode tussen 1337 en 1456 waarbij de koningen van Engeland en Frankrijk een lange serie conflicten uitvochten. Beter gekend en met grote gevolgen in onze contreien is de “Tachtigjarige Oorlog” tussen 1568 en 1648 waarbij de Nederlanden het middelpunt van het strijdtoneel vormden.

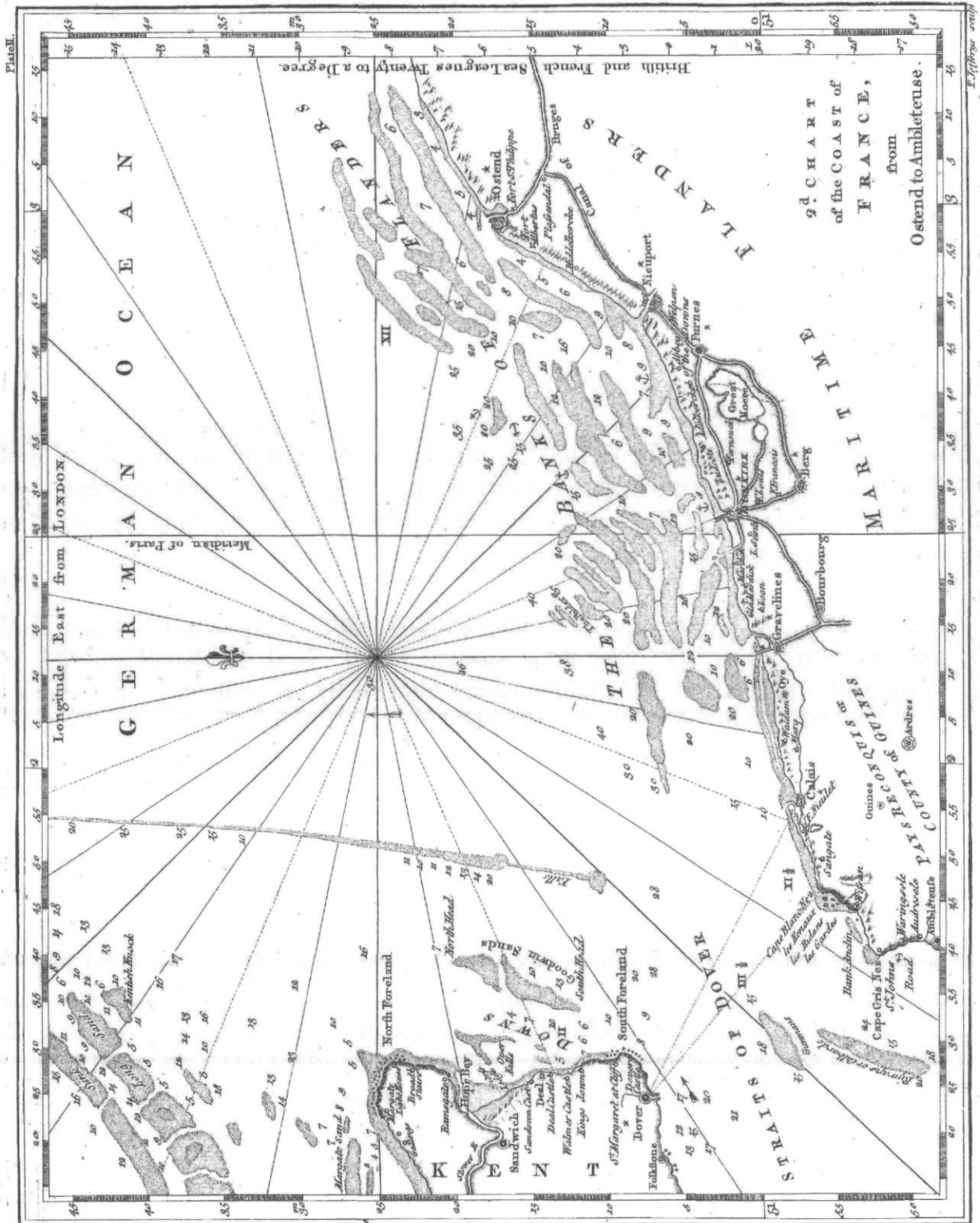
De benaming “Tweede Honderdjarige Oorlog” wordt minder frequent gebruikt, maar wordt door sommige historici gegeven aan de periode tussen 1689 en 1815 waarbij Groot-Brittannië en Frankrijk een reeks militaire conflicten uitvochten. Net zoals bij de “Honderdjarige Oorlog” beschrijft deze term een reeks aan militaire acties waarbij de twee hoofdrolspelers over een lange periode in blijvende staat van oorlog verkeren.

Slechts éénmaal werd deze constante onderbroken, nl. tussen 1718 tot 1720, toen Frankrijk en Groot-Brittannië samen met de Nederlandse Republiek en Oostenrijk de Quadruple Alliantie vormden tegen Spanje dat onder het bewind van Filips V aanspraken deed gelden in Italië. Maar de alliantie was van korte duur en de gezworen aartsvijanden - Frankrijk en Groot-Brittannië - werden opnieuw opponenten als strijd om de wereldmacht.

Om de hegemonie op zee te bewaren, de toekomst van de koloniën te vrijwaren of om veronderstelde militaire dreigingen af te wenden, vielen de Franse Kanaalkust en de kusten van de Noordzee tot aan de Oostzee vanaf de tweede helft van de 18de eeuw geregeld ten prooi aan Britse aanvallen. In 1884 wijdde de Britse “Intelligence Division” van de “War Office” een publicatie aan deze aanvallen onder de titel “British minor expeditions. 1746 to 1814”. (1). De publicatie belicht tien aanvallen op de Europese continentale kust vanaf Lorient tot Kopenhagen waarbij de aanval op Oostende in 1798 (Expedition to Ostend, 1798) onze aandacht trekt. Het werk staat niet vermeld in de recentste “Bibliografie van de geschiedenis van Oostende” en is waarschijnlijk minder of niet gekend.

De aanval op Oostende in 1798 speelde zich hoofdzakelijk af op het toenmalige grondgebied van Bredene en had als doel de sluizen van Slijkens te vernielen. De publicatie met bijhorende kaart werd samengesteld door de “Intelligence branche of the Quartermaster-General’s department” en geeft gedetailleerde Britse

inlichtingen qua troepensterkte en handelingen. Op die manier werpt ze nieuw licht op dit militair treffen op het einde van de 18de eeuw in Bredene/Oostende.

Afb. 1. Kaart van de zuidelijke Noordzee met de Engelse oostkust en de Franse kust vanaf Ambletense tot Oostende (Jefferys, 1775). De Fransen werden ervan verdacht troepen te stationeren aan de Franse noordkust voor een invasie op Engeland. De vernieling van de sluisen te Slijkens zou de inlandse transporten

langs de kanalen onmogelijk maken . De schepen voor de Britse aanval vertrokken de 16de mei 1798 vanuit de North Forland.

Vrije vertaling van “Expedition to Ostend, 1798”.

In het voorjaar van 1798 werd het grootste deel van het Franse leger, bestemd voor de invasie van Engeland, naar Egypte gestuurd onder leiding van generaal Bonaparte. Niettegenstaande de grote troepenverplaatsing bleef een belangrijk deel van de krijgsmacht aan de Franse noordkust gestationeerd wat in Engeland grote ongerustheid teweegbracht. Het was ook geweten dat, naast de bouw van lichte schuiten te Antwerpen en te Vlissingen, de kanalen naar Oostende en Duinkerke werden verbreed om de doorvaart ervan mogelijk te maken.

Te Slijkens nabij Oostende, waren er grote sluizen gebouwd die niet beschermd werden door speciale verdedigingswerken, en de Engelse Generaal en bevelvoerder over het zuidelijke district, admiraal Popham van de Royal Navy, wees de Britse overheid erop met welk gemak deze belangrijke sluizen zouden kunnen vernietigd worden.

Het idee werd gunstig onthaald en Sir Charles Grey kreeg het bevel om een militaire expeditie onder zijn leiding voor te bereiden. De vertegenwoordiger van de marine te Woolwich kreeg instructies om voor de nodige voorraden te zorgen. Aan boord van de militaire schepen in de Downs (2) moesten kisten voor springstoffen gemaakt worden.

Sir Charles Grey selecteerde het 11de Regiment en detachementen van het 23ste, 49ste Regiment en de Koninklijke Artillerie en plaatste hen onder het bevel van Generaal-majoor Eyre Coote. Er konden slechts delen van het 23ste en 49ste Regiment gedetacheerd worden, dit gevolge de aantallen Nederlanders in de rangen van de eerste en de (jonge) rekruten in de rangen van de tweede regiment. Enkele compagnieën van de flank van de Guards en een afdeling sergeanten (officieren) van de 17de Lichte Dragonders werden gevoegd bij het commando van generaal Coote, welke in de namiddag van de 15de mei inscheepten en verzamelden vóór North Foreland (3). De oorlogsbodems en de schepen voor transport stonden onder het bevel van kapitein Popham.

De militaire expeditie was gericht op Oostende, met het bevel om, om het even welk schip te vernietigen dat zich te Blankenberge zou bevinden en om op hetzelfde moment een aanval op Vlissingen in te zetten.

De vloot hees het zeil de 16de mei om 4 uur 's morgens en ging voor anker vóór Oostende om 1 uur in de nacht van de 19de mei. Op dat moment was het weer zo dreigend dat de generaal en de vlootcommandant beraadslaagden of het raadzaam was om te landen. Ondertussen was een loodsboot langszij gekomen,

en van de informatie verstrekt door de bemanning leerde generaal Coote dat Oostende slechts door een kleine troepensterkte werd verdedigd. Daarmee was de vraag beantwoord en werd onmiddellijk beslist om met alle risico's van dien tot de landing over te gaan. De ontschepping begon om 3 uur 's morgens in de duinen aan de oostzijde van de Oostendse haven. De soldaten werden pas ontdekt nadat het merendeel van de troepen al aan wal waren.

Om 4u30 in de morgen van de 19de mei, wikkelden de batterijen en de schepen zich in de strijd en in korte tijd stond Oostende in brand. Om 5 uur was volgende troepenmacht aan wal gebracht:

- Een afdeling Sergeanten (officieren) van de 17de Lichte Dragonders
- twee compagnieën Lichte Infanterie, de Coldstream Guards
- twee compagnieën Lichte Infanterie, 3de Guards
- 11de Regiment
- 23ste Regiment waarvan alleen de flank compagnieën
- 49ste Regiment waarvan alleen de flank compagnieën
- 6 kanonnen

Een afdeling matrozen onder leiding van kapiteins Winthrop, Bradley en McKellar en van luitenant Brady van de Britse marine landde met gereedschap, kruit, enz.

De oorlogsbodems met aan boord dat deel van het 23ste Regiment dat niet aan land was gegaan, werd gestationeerd aan de westkant van Oostende om aan die kant van stad veel vertoon te maken en om, als de mogelijkheid zich voordeed, daar te landen en om de kanonnen te vernagelen (4) die op de stadvesten opgesteld stonden. Deze schepen gingen zich opstellen aan de monding van de haven, tot op 300 yards van de batterij, en hielden zo'n hevig vuren aan dat de 15 kanonnen van de vijand het zwijgen werd opgelegd.

De compagnieën Guards en Grenadiers, onder het bevel van major-generaal Burrard, met twee 6 pond kanonnen, hadden als opdracht zich naar de haven te begeven. In het uitvoeren van dit bevel kregen ze af te rekenen met weerstand door vijandelijke scherpschutters, maar uiteindelijk werden hun posities ingenomen. De Grenadiers van het 11de en 23ste Regiment met hun kanonnen werden opgesteld aan de veerpont ter hoogte van de 'Oude stad' (5) om te voorkomen dat de vijand de haven van Oostende zou oversteken. Een detachement van kolonel Cambell's compagnie van de Guards en de Grenadiers van het 49ste Regiment, werden opgesteld aan het veerpont ter hoogte van de zuidelijke staduitbreiding om dezelfde reden.

De rest van de compagnie onder leiding van kolonel Campbell en de drie andere compagnieën van de Guards, voerden de operaties uit aan de monding van de

haven, terwijl de matrozen, onder toezicht van luitenant Brownrigg van de Koninklijke Genie, ingeschakeld werden in de vernietiging van de sluizen van het kanaal naar Brugge.

Het 11de regiment werd opgesteld langsheen een sloot in zuid oostelijk richting om de terugtrekking te dekken.

De lichte compagnieën van het 11de, 23ste en 49ste regiment, onder bevel van majoor Donkin, bezetten Bredene dorp en het gebied naar zee tot aan de weg naar Blankenberge.

Om 9u3 kwam de "Minerva" dichterbij de kust, maar de zee was te ruw om de 1ste Guards toe te laten voet aan wal te zetten. Toch liet luitenant kolonel Warde zijn mannen plaats nemen in bootjes om een poging te wagen, maar hij werd tegengehouden door kapitein Popham.

Een eis om de stad over te geven werd naar Oostende gestuurd, maar commandant Muscar, alhoewel hij slechts over 400 manschappen beschikte, antwoordde met een verontwaardigde weigering.

Om 10u30 waren de mijnen aan het kanaal vervolledigd; de explosie vernietigde de sluisdeuren en sluiswanden. Ter gelijktijd werden verschillende vaartuigen in de haven vernietigd.

Tot dan toe was het verlies aan Engelse manschappen beperkt gebleven tot vijf doden of gewonden. De vernieling van de toegang naar het kanaal naar Brugge had als gevolg dat de scheepvaart tussen Vlissingen en Oostende onmogelijk werd zodat het doel van de expeditie volbracht was. En gezien de troepen geland waren met slechts een veldfles en een dagrantsoen in hun broodzak, werd er beslist om terug in te schepen. De strijdkrachten bereikten het strand om 11.00 uur en de matrozen onder leiding van kapitein Winthrop slaagden erin om hun schepen te bereiken, maar de toenemende zware branding en de wind verhinderden al heel snel verdere verbinding met de vloot.

Generaal Coote, stelde vast dat het terugtrekken onmogelijk werd, nam stelling op de duinen met de rug naar de zee, en liet een soort borstwering construeren onder toezicht van luitenant Browning, R. E..

De Fransen van hun kant zijn niet blijven stilzitten: troepen werden inderhaast verzameld uit Brugge en de buurgemeenten. Kellar, de commandant te Brugge, nam de leiding van de verzamelde troepen, welke, volgens Franse verklaringen, nooit meer dan 500 man bedroeg, namelijk:

- 250 man van de 46ste halve brigade

- 100 man van de 94ste halve brigade
- 150 uit diverse korpsen

Het Oostendse garnizoen is in bovenstaande lijst niet inbegrepen, en het is meer dan waarschijnlijk dat zij een belangrijke hulp hebben verleend.

De 20ste mei, om 04.00 's morgens, merkten de Engelsen op dat twee kolommen naderden vanuit zuidelijke richting. Kort nadien werden op de flanken nog andere troepen waargenomen. De actie begon door de artillerie van de Franse ruitery, wat meteen beantwoord werd door vuur van de Engelse kanonnen. De strijd duurde twee uur, totdat beide flanken van de stelling moesten wijken door de verpletterende aantallen Fransen. Het 11de regiment, dat links opgesteld stond en hun kolonel (Haly) verloren hadden, begon te wankelen, en generaal Coote, in zijn streven om de manschappen te herenigen, werd zwaar gewond. Het bevel werd toen overgedragen aan generaal Burrard, die de kritische toestand van de strijdkrachten aanschouwde, het bevel gaf het vuren te staken en zich over te geven.

De artillerie gedroeg zich schitterend, de officieren gebruikten de kanonnen tot op het laatste moment, om ze nadien, nadat ze vernageld werden, ze over de glooiing in de gracht te werpen welke de voorzijde van de stelling kenmerkte.

Kapitein Popham was vanaf zijn schip getuige van de acties, maar kon ten gevolge de hevige zee geen enkele assistentie verlenen.

Rond 11u00, toen hij zag dat de Engelsen omsingeld waren, slaagde hij erin om een bestandsvlag naar het strand te sturen, en de drager keerde onmiddellijk terug om hem in te lichten over de capitulatie.

Volgens de gegevens opgetekend door brigademajoor kapitein Thorley, waren het aantal militairen die in de strijd verwickeld waren als volgt:

- 2 generaals
- 70 officieren
- 116 onderofficieren en trommelaars
- 1.101 soldaten zonder rang of graad
- 2 officieren van de koninklijke marine
- 14 matrozen

Onder deze waren één generaal (majoor generaal Eyre Coote), 6 andere officieren, 2 officieren van de Koninklijke Marine, 6 onderofficieren en trommelaars, 135 soldaten zonder rang of graad en 14 matrozen gedood, gewond of vermist tijdens de actie.

De rest, nl. één generaal (majoor generaal Burrard), 64 officieren, 110 onderofficieren en trommelaars en 966 soldaten zonder rang of graad gaven zich zonder verwondingen over.

De gekwetste Engelsen werden naar Oostende overgebracht en verpleegd door Franse artsen of chirurgen. De rest van de gevangenen werd naar Rijsel overgebracht.

Omdat het doel van de expeditie bereikt was heeft de overgave niet de gebruikelijk protest veroorzaakt tegen de gezaghebbende officier. Door de verklaring van de feiten aan het parlement, gaf de regering alle mogelijke billijkheid tegenover de houding van generaal Eyre Coote en de troepen onder zijn bevel.

Overzichtkaart

Bij de publicatie van 1884 hoort een overzichtskaart op schaal met maatlijn van de streek rond Oostende (afb. 2).

De auteur geeft overzicht met aanduiding van de posities van de verschillende Britse regimenten die bij de aanval betrokken waren. Vóór de kust ten oosten van Oostende liggen een aantal schepen die instonden voor het troepentransport. Oostende werd vanuit zee bestookt door twee oorlogsbodems (aangeduid met "bomb") die positie hadden ingenomen ten noordwesten en ten noordoosten van de stad. Eventuele Franse tegenaanvallen vanuit stad in de richting van de Oosteroever werden verhinderd door de opstelling van geschut op de oostkant van de havengeul. Infanterietroepen hadden post gevat op de lijn Bredene dorp richting zee waardoor ze controle hadden over de weg naar Blankenberge.

Beschouwingen

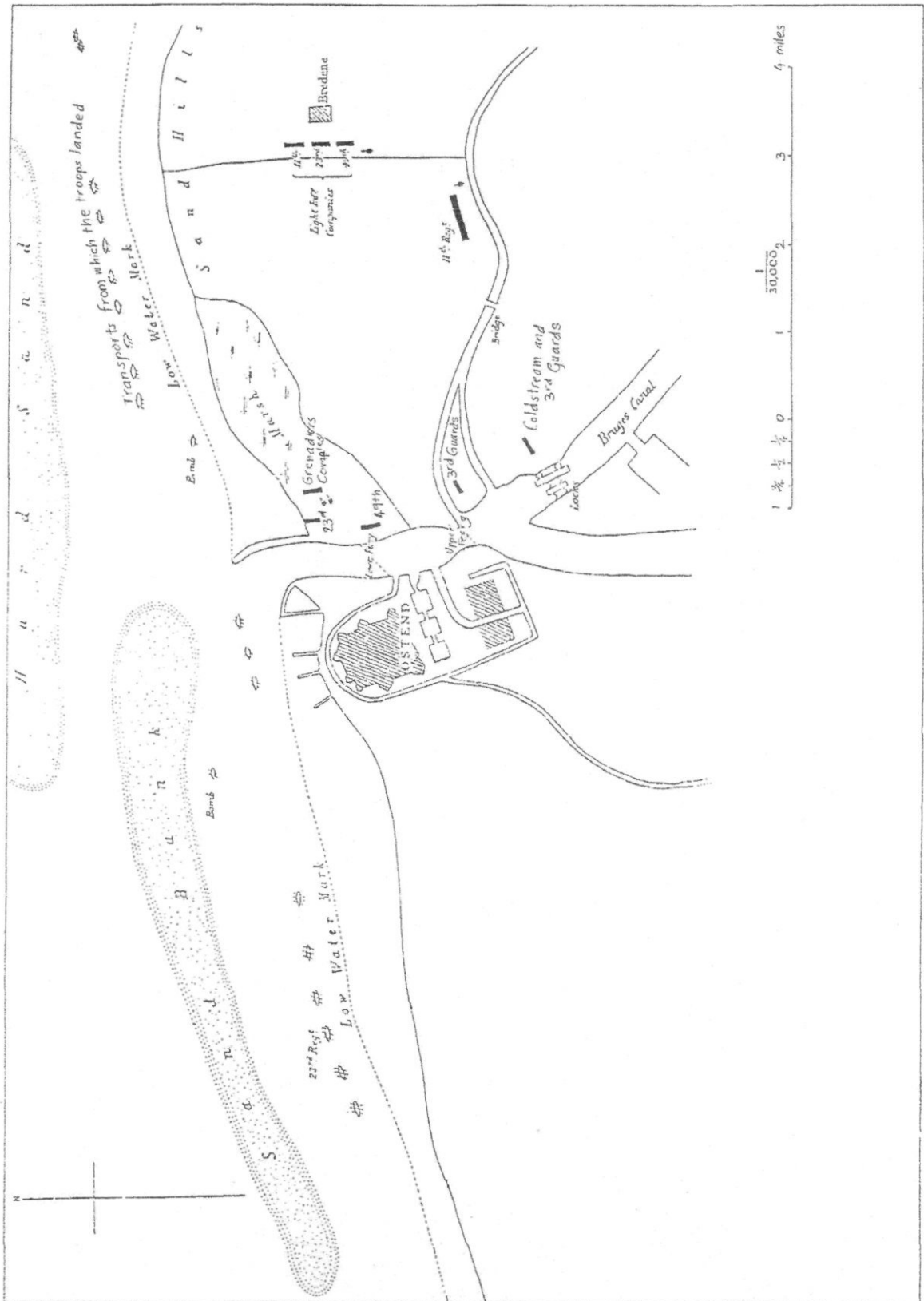
Alhoewel de operatie volgens schema verliep bepaalde het verslechterende weer de uiteindelijke afloop van de operatie. De inderhaast bijeengebrachte Franse soldaten konden de Engelse troepen, die door het slechte weer van hun oorlogsschepen waren afgesneden, overmeesteren. De overwinning die de Fransen toen behaalden werd in het pamflet "Fuite des Anglais devant Ostende. Le premier prairial, an 6 (5)" met veel gevoel voor patriottisme bejubeld. Veertien- tot vijftienhonderd gevangen Britse soldaten werden volgens het pamflet naar Brugge geleid en onder de gewonde of gedode soldaten telde men een generaal majoor - waarvan het been was afgerukt - en de commandant van de artillerie die tijdens de gevechten was gesneuveld. Onder de gevangenen telden de Fransen één scheepskapitein, 12 hogere officieren, 25 officieren met als graad kapitein, 29 luitenanten of onderluitenanten, 1207 onderofficieren en

soldaten en 150 matrozen. Andere cijfers dan de aantallen die door de Britten werden gepubliceerd in 1884...

Na de aanval

Door de aanval bleek hoe kwetsbaar Oostende wel was. Na de aanval kreeg de stad het statuut "staat van beleg" dat pas jaren later opgeheven werd. Napoleon had zijn invasieplan niet opgeborgen en in 1803 werden ten westen en ten oosten van Oostende (waar in 1798 strijd geleverd werd) een groot aantal manschappen gelegerd in een barakkenkamp. Het zogenaamde "Camp de Bruges" (afb. 4).

EXPEDITION TO OSTEND 1798.

Afb. 2. Kaart bij de publicatie van 1884 met overzicht van de posities van de verschillende regimenten die bij de aanval betrokken waren. De transportschepen die de troepen aan wal brachten liggen vóór de kust ten oosten van Oostende.

Fuite des Anglais devant Ostende.

Sabrouse del.

Mixelle sculpt.

Apprenez que les Républicains savent toujours vaincre.

Le 1er Prairial An VI.

Afb. 3. Aquatint bij het Frans pamflet “Fuite des Anglais devant Ostende”. In de twee bladzijden bijgeleidende tekst wordt de roem van Franse soldaten onder leiding van commandant Keller sterk bejubeld.

Voetnoten:

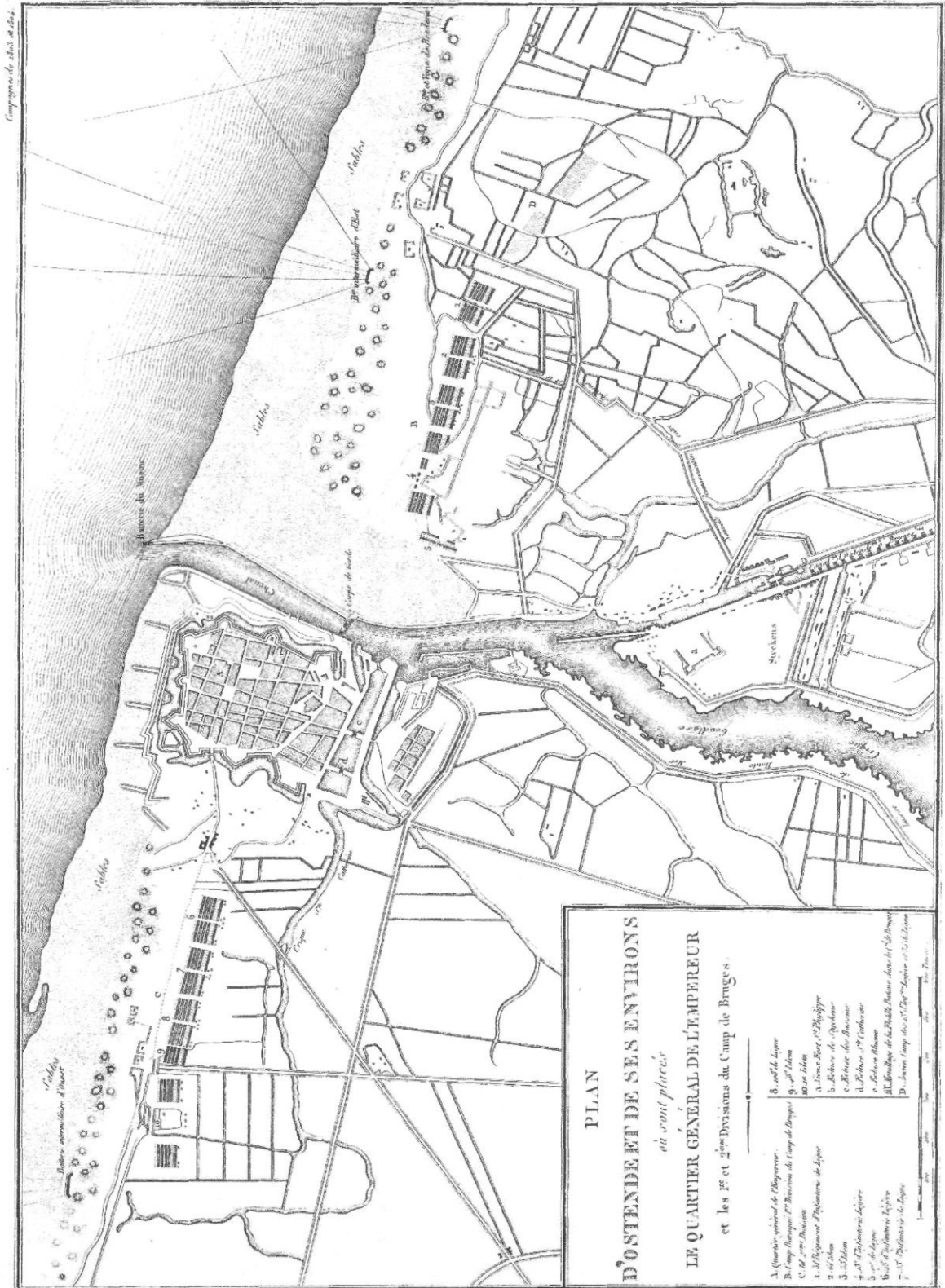
(1) De tien Britse aanvallen die in “British minor expeditions. 1746 to 1814.” werden gepubliceerd: Expedition to Lorient, 1745 – First expedition to St. Malo, 1758 – Second expedition to St. Malo, 1758 – Siege and capture of Belleisle, 1761 – Expedition to Quiberon, 1795 – Expedition to Ostend, 1798 – Combined British and Russian expedition to the Helder, 1799 – Expedition to Copenhagen, 1807 – Expedition to Walcheren, 1809 – Expedition to Bergen-op-zoom-, 1813-14

(2) de rede voor de Oostkust van Kent

(3) North Foreland ligt tussen Margate en Ramsgate

(4) vernagelen: met geweld een nagel of grote spijker in het zundgat van een stuk geschut slaan zodat deze onbruikbaar wordt

(5) premier prairial an 6 (republikeinse kalender) = 20 mei 1798

Afb. 4. Plattegrond van Oostende met omgeving op schaal met aanduiding van het “Camp de Bruges” ten westen en ten oosten van de stad anno 1803.

Erwin Mahieu - december 2009